

12. Sprawdzanie twierdzenia Steinera

(1 tydzień, 8 pkt.)

Zagadnienia: moment bezwładności, środek masy, twierdzenie Steinera, wahadło matematyczne, wahadło fizyczne, drgania harmoniczne, małe drgania.

Literatura: Res80,321÷338, 414÷428; Res98,266÷279,344÷354; Wro1,t.1,721÷722;Szy2,287÷297.

Celem doświadczenia jest sprawdzenie, czy związek pomiędzy okresem drgań T wahadła fizycznego a odległością osi i środka masy r , dany jest wzorem:

$$T = 2\pi \sqrt{\frac{I + mr^2}{mgr}} \quad (12.1)$$

gdzie I jest momentem bezwładności względem środka masy, m masą wahadła a g przyspieszeniem ziemskim.

1. Pomiar zależności T od r .

a) Do płyty z wywierconymi otworami przyklejamy kartkę papieru.

b) Używając pionu i wieszając płytę na kilku otworach wyznaczamy środek ciężkości.

c) Wieszamy płytę na jakimś otworze (na ostrej krawędzi pręta, która zmniejsza opory ruchu) i mierzymy okres małych drgań. Do pomiaru okresu drgań używamy licznika drgań.

d) Ostрым końcem pręta zaznaczamy położenie osi, względem której odbywały się drgania i po zdjęciu płyty mierzymy odległość osi obrotu i środka ciężkości. Przeprowadzamy pomiary dla wielu otworów otrzymując związek pomiędzy okresem T a odległością r .

2. Opracowanie wyników

Zależność T od r , przy ustalonym I , m oraz g można sprawdzić następująco. Przekształcając (5.1) otrzymujemy:

$$T^2 r = \frac{4\pi^2 I}{mg} + \frac{4\pi^2}{g} r^2 \quad (12.2)$$

Jeśli wyniki pomiarów przedstawimy we współrzędnych r^2 oraz $T^2 r$ (tzn. na osiach x i y będziemy odkładać odpowiednio r^2 i $T^2 r$), to w przypadku, gdy równanie (12.2) będzie spełnione, punkty ułożą się na linii prostej. Ze współczynnika kierunkowego można wyznaczyć wartość przyspieszenia ziemskiego.

Jak korzystać z licznika drgań?

Licznik drgań służy do zliczania drgań w zadanym czasie szczególnie przydatny jest przy mierzeniu małych okresów. Składa się z przystawki, w której umieszczono źródło światła i fototranzystor rozdzielone szczeliną, zasilacza i przelicznika P-44. Drgająca wskazówka przecina wiązkę światła i wtedy generowany jest impuls rejestrowany dalej przez przelicznik P-44. W celu uruchomienia licznika drgań włączamy zasilacz (widać padającą wiązkę światła), szczelinę przystawki umieszczamy tak, by drgająca wskazówka przecinała wiązkę światła. Włączamy przelicznik P-44, wciskamy „preset count”, ustawiamy określoną liczbę zliczeń, np. 2×10^2 „pulses” i wciskamy przycisk „start-stop”. Przelicznik P-44 mierzy czas trwania 200 impulsów powstających w chwili przecinania wiązki światła przez wskazówkę. Zwracamy uwagę na to, że jednemu okresowi odpowiadają dwa impulsy (dlaczego?).